

Zapažanje i mišljenje o užim stručnim nadzorima nad radom nastavnika za predmet Historija / Povijest u osnovnim i srednjim školama Kantona Sarajevo

Osvrt o užim stručnim nadzorima nastavnika historije / povijest nastao je kao potreba i rezultat velikih promjena nastalih korekcijama nastavnih planova i programa u osnovnim i srednjim školama i uloge i značaja škole u životu i radu nastavnika i učenika.

Ciljevi rada u školama postali su ambiciozniji, pristupi realniji, a rezultati korisniji.

Preformulirana uloga nastavnika i učenika dovela je do promjene njihovih uloga u procesu izvođenja nastave odnosno učenja.

Nastavnik je postao ne samo posjednik i posrednik znanja nego i savjetnik i pratilac učenika.

Učenik se sve više pretvara u aktivnog i kreativnog subjekta koji sam traži rješenja, a znanje koje mu je potrebno usvaja uz pomoć nastavnika. On uči da samostalno iznalazi izvore informacija, uspostavlja veze i istražuje. Mora naučiti „ učenje otkrićem,“ što otvara puteve za aktivno uključivanje učenika u nastavni proces.

U kontekstu obrazovanja, procjena i ocjena rada nastavnika ima značajno mjesto.

Shodno tome su i uloga i rad stručnog savjetnika se znatno promijenili.

Sadržaj rada nastavnika postao je kompleksniji i definiraniji, pri čemu se tradicionalno, koje je i regulatorno, ne može zanemariti.

Ako bi smo u jednoj rečenici željeli okarakterizirati svrhu ocjenjivanja, onda je to samo doprinos dobrom radu i napretku.

Na osnovu Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju, Zakona o srednjem obrazovanju i propisa o stručnom nadzoru koje donosi ministar, obilasku i praćenju rada nastavnika u osnovnim školama (ukupno 70), s 85 uposlenih i srednjim školama (ukupno 38), s 53 uposlena nastavnika, koji realiziraju sadržaje ovog predmeta u periodu 1994-2006.godina, a pridržavajući se utvrđenih zadataka i obaveza stručnog savjetnika za predmet Historija / Povijest, iz obavljenog velikog broja užih stručnih uvida (oko 750) može se konstatirati slijedeće:

- Polazeći od evidentne potrebe promjene uloge i značaja predmeta Historija/ Povijest u odgoju i obrazovanju učenika, kao i drugačijeg pristupa realizaciji nastavnih sadržaja odnosno promijenjenog cilja i zadatka, u okviru opće modernizacije nastavnog procesa znatno je izmijenjena i uloga onoga ko posjećuje nastavnike, odnosno nastavne sate historije, a koji su u školama uvijek nazivani nadzornicima ili inspektorima. Promjena njihovog naziva u stručnog savjetnika sve nam ili gotovo sve kaže. Njihova uloga je isključivo savjetodavna, poticajna, stimulirajuća i puna podrške, a nikako kontrole, jer je cilj obilaska podrška i „dobra nastava,“ kao i otklanjanje eventualnih nedostataka.

-Stručni savjetnik ima prvenstvenu obavezu praćenja realizacije propisanih i utvrđenih nastavnih planova i programa, a potom upotrebe metoda i instrumenata njihove realizacije.

Stučni savjetnik prilikom užeg stručnog nadzora koristi obrazac sa zdatim osnovnim elementima praćenja:

1. Opći podaci o nastavniku (škola, nastavni predmet, ime i prezime, stručna sprema, godine staža, broj sati i stručni ispit)

2. Predmet užeg stručnog nadzora (uvid u stručnu sprema nastavnika, uvid u pripremanje nastavnika, uvid u planiranje i programiranje nastavnog gradiva i usklađenost s NPiP, uvid u rad nastavnika (posjeta časovima),uvid u izbor metoda, odobrenu udžbeničku literaturu, procjena znanja učenika, metoda i oblika ocjenjivanja i izvođenja zaključnih ocjena, rad s nadarenim učenicima i učenicima koji zaostaju u radu, uvid u stručno usavršavanje nastavnika, ogledni i ugledni sat, uvjeti rada, kabinetska nastava, oprema, podjela učenika u grupe i specifični predmeti užeg stručnog nadzora.

3. Osobito zapažanje o užem stručnom nadzoru (Izvještaj s nastavnog sata sačinjen po elementima tačke dva (2), uz eventualne preporuke za unapređenje nastave.

4. Ocjena rada nastavnika pocrtavanjem : naročito se ističe, ističe se, dobar, zadovoljava, ne zadovoljava.

U skladu sa stalnim težnjama za unapređenje nastavnog procesa i kontinuiranim zahtjevima za modernizaciju i reformu u obrazovanju postavlja se i pitanje svrhe, užeg stručnog nadzora. Dosadašnja praksa je pokazala da se od stručnog savjetnika očekuje da utvrdi i procjeni u cilju pomoći i poboljšanja pozicije nastavnog predmeta:

- način i kvalitet realizacije važećeg NPiP, kao i upotrebu odobrene udžbeničke literature,
- kvalitet pripreme nastavnika, koji podrazumijeva stalno, ne samo usavršavanje u struci već i u tehničko-tehnološkom segmentu
- kvalitet prezentacije nastavnih sadržaja (predavanja) nastavnika
- obrazovne rezultate koje postižu učenici
- način na koji nastavnik podržava i ohrabruje svakog učenika
- način efikasnog korištenja raspoloživih nastavnih sredstava
- stav i mišljenje nastavnika i učenika prema obrazovanju i sadržajima koje treba realizirati iz predmeta u odnosu na nastavni plan.

Stučni savjetnik ličnim odnosom i u skladu s pravilima mora voditi računa i upoznati nastavnika s :

- procedurom, ciljevima, elementima i sadržajem užeg stručnog nadzora, pri čemu treba imati profesionalni stav prema školi, nastavniku i učenicima,
- otvoreno komunicirati, razgovarati, informirati, savjetovati i ukazati na uočene vrijednosti i nedostatke i prije zvaničnog pismenog izvještaja, i
- pismeni izvještaj mora biti zasnovan na objektivnoj procjeni i analizi, bez unaprijed pripremljenog stava ili bilo kakvih predrasuda,

- pismeni izvještaj obavljenog nadzora mora biti sačinjen u predviđenom vremenskom periodu (7 dana od dana uvida).

Prilikom užeg stručnog nadzora stručni savjetnik sve prethodno rečeno mora obavljati kompetentno, sistematično, analitički, djelotvorno i informativno.

Šta se to podrazumijeva pod procedurom?

- Stručni savjetnik može, ali i ne mora, obavijestiti nastavnika o svojoj odluci da, obavi užu stručni nadzor. Profesionalna pravila obavezuju prethodno uzimanje rasporeda sati nastavnika od uprave škole i na taj način nastavnik se indirektno upoznaje s planom obavljanja nadzora prema utvrđenom programu i rasporedu rada stručnog savjetnika. Mora se posebno naglasiti da ovakva procedura nema namjeru „faktora iznenađenja“ već proizilazi iz činjenice česte opravdane promjene plana rada stručnog savjetnika, koji uz obavljanje užeg stručnog nadzora kao svog primarnog zadatka obavlja i niz drugih poslova vezanih za nastavni proces.

Šta se podrazumijeva pod ciljevima?

- Stručni savjetnik mora imati jasan cilj svoje posjete nastavniku. Prvenstveno je to sagledavanje, procjena i ocjena realizacije nastave predmeta. Ovo se ne može obaviti bez stavljanja predmeta u kontekst s drugim korelativnim predmetima.

Šta se podrazumijeva pod elementima?

- Stručni savjetnik mora pratiti osnovne etape i logiku redoslijeda nastavnog sata, pri čemu moramo imati na umu da šablone, standarde i tipologiju u savremenom konceptu nastave treba izbjegavati, uz poštivanje utvrđenih kriterija.

Šta se podrazumijeva pod sadržajem?

- Sve etape rada stručnog savjetnika pri užem stručnom nadzoru.

Poseban segment rada stručnog savjetnika predstavljaju stručne konsultacije, koje se obavljaju sedmično u utvrđenom vremenskom terminu u PPZ-u, za sve nastavnike koji iskažu potrebu. Konsultacije su od posebnog značaja za nastavnika s kraćim radnim iskustvom i na njima se tretiraju sva stručna i odgojno-obrazovna pitanja. Evidencija je pokazala da kroz konsultacije u toku nastavne godine prođe velik broj nastavnika.

Polazeći od činjenice da su nastavnici stručna lica koja izvršavaju utvrđene osnovne ciljeve i zadatke odgoja i obrazovanja u školi, što predstavlja sistematski i planski proces, to je nastavnikova odgovornost izuzetna, s obzirom na bitno izmijenjene okolnosti savremena života i uloge škole u kojoj on radi.

Prema tome, nije manja ni odgovornost onog koji prati rad nastavnika, što zahtijeva i njegovu pripremu. Ona pretpostavlja niz materijalno-tehničkih detalja, s definiranim ciljevima, zavisno od tipa nastavnog sata. Prvi posao koji stručni savjetnik treba obaviti jeste pregledati pripremu nastavnika za taj nastavni sat, kao i sve druge pripreme. Nastavnik mora imati pismenu pripremu bez obzira na tip nastavnog sata i školu u kojoj radi, ona je obaveza, potreba i nužnost za nastavnika.

Velik broj obavljenih uže stručnih nadzora je dao slijedeće podatke:

- **85%** nastavnika ima dobre pripreme za nastavni sat
- **10%** nastavnika ima pripreme koje zadovoljavaju, ali i zahtijevaju korekcije
- **5%** nastavnika nema pripreme za nastavni sat

Naravno da ove procenete treba uzeti kao orijentir za analizu i diskusiju.

Pod ocjenom dobra priprema podrazumijevamo pripreme sa svim metodičko-didaktičkim elementima iz čega se može zaključiti da većina nastavnika stručno pristupa, pripremi i realizaciji nastavnih sadržaja. Međutim, i takva priprema može imati svoje nedostatke, koji se uglavnom odnose na nepostojanje argumentacije, zašto ovo učimo zadatke nastavne jedinice - naročito funkcionalni i odgojni, ali često i na nerealno planiranu, a ne realiziranu upotrebu nastavnih sredstava, što je naročito evidentno u osnovnoj školi. Također ovim pripremanama nekada nedostaje i dobro definiran završni dio sata.

Konstatacija da je priprema zadovoljavajuća, ali da zahtijeva korekciju podrazumijeva nedostatak argumentacije, najčešće izmjene u zadacima, često navedenim, a neprimjenjenim nastavnim sredstvima, predugačkim uvodnim dijelovima nastavnog sata, nedostatku poticajnog i argumentiranog završnog dijela sata itd.

Grupa nastavnika koja nema pripremu uglavnom opravdanje nalazi u dugom radnom stažu i iskustvu rada u školi i mišljenju da priprema nije potrebna, ali se dešava da i nastavnik s kraćim radnim iskustvom nema pripremu, što zahtijeva intervenciju stručnog savjetnika. Postotak od 5% ukazuje na mali broj tih nastavnika.

Prisustvo nastavnom satu predstavlja poseban segment rada stručnog savjetnika, na kome on prati realizaciju svih elemenata evidentiranih pod **tačkom 2**, tj. planiranje, programiranje i realizaciju nastavnih sadržaja, gdje mora biti naglašena odgojna suština, a nastavni sadržaj primjeren obimom dubinom i širinom interpretacije, izborom metoda, oblika, tehnika i sredstava rada, udžbeničke i druge stručne literature, procjene znanja učenika, metoda i oblika ocjenjivanja, kao i izvođenja zaključnih ocjena. Posebno se prati rad nastavnika s nadarenim učenicima, sekcijama i u drugim oblicima rada.

Stručni savjetnik prati stručno usavršavanje nastavnika učešćem i radom na stručnim aktivima i seminarima koji redovno organizira PPZ-a., ali i šire. Za dobro pripremljenu i realiziranu nastavnu jedinicu od velikog značaja su i uvjeti rada nastavnika i učenika. Može se konstatirati da većina osnovnih i srednjih škola Kantona Sarajevo ima zadovoljavajuće prostorne i materijalne uvjeta za rad, a to znači kabinete primjereno opremljene nastavnim sredstvima.

Kada govorimo o ocjeni rada nastavnika i ocjeni nastavnog sata, onda ona najčešće odgovara ocjeni pripreme nastavnika, tako da procentima (85%) dobrih ocjena pripremi, odgovara i ocjena nastavnika **naročito se ističe i ističe se**. Ocjenom **naročito se ističe**

vrednujemo one nastavne sate na kojima realizaciju nastavnih sadržaja prati i maksimalna očiglednost u primjeni najsavremenijih nastavnih sredstava.

Ocijenom **dobar** vrednujemo rad onih nastavnika koji pripremama i načinom realizacije nastavnih sadržaja pripadaju u onih 10%, tako da je njihov rad vrednovan na osnovu prethodno navedenih elemenata.

Ocjena **zadovoljava i ne zadovoljava** rijetko se primjenjuje i ona ne samo da ne bih bila destimulativna za svakog nastavnika, nego je i mali broj nastavnika koji tu ocjenu i zaslužuju.

Svi nedostaci vezani za rad nastavnika isključivo se rješavaju razgovorom i savjetodavnim radom.

Poseban oblik rada i priprema nastavnika su **ogledni sati**. Oni su postali obavezujući za sve nastavnike, osim pripravnika što se posebno prati i vrednuje. Za njihovu pripremu i realizaciju nastavnik se dodatno priprema nastojeći na tim satima ponuditi i pokazati uvijek nešto novo u struci i primjeni nastavnih sredstava. Ovo su sati koji se vrednuju najvišim ocjenama.

Oglednim satima prisustvuju prema mogućnostima ne samo nastavnici škole gdje se on realizira, nego i nastavnici drugih škola, kao i studenti završne godine odsjeka, što je od posebnog značaja za njihovu edukaciju i budući rad i govori o dobroj saradnji Filozofskog fakulteta, škola i PPZ-a, odnosno stručnog savjetnika.

Nastavnici često svoje aktivnosti iskazuju i na stručnim aktivima pripremljenim predavanjima na slobodno odabrane stručne teme. To su vrlo kvalitetne i izuzetne prezentacije, gdje su u potpunosti ostvareni opći i posebni ciljevi, unutrašnja i spoljna korelacija, šire zahvatanje znanstvene građe, maksimalan izbor nastavnih sredstava očiglednost Power Point i kreativnost što prezentaciji daje posebnu vrijednost. Ova, aktivnost nastavnika se vrednuje pismenim izvještajem upućenim školi i najvišom ocjenom, a prema mogućnostima i materijalnom nadoknadom, kao i za angažirane predavače s fakulteta ili drugih naučnih institucija na seminarima koji se organiziraju jedanput godišnje.

Ovi seminari se realiziraju van Sarajeva, uz učešće ne samo nastavnika historije nego i korelativnih predmeta geografije i filozofske grupe predmeta.

Šta se ovim osvrtom na rad nastavnika željelo postići, istaći, ukazati i zaključiti?

- sagledati postojeće kadrovske i prostorne stanje u osnovnim i srednjim školama Kantona Sarajevo, uz konstataciju potpune stručne zastupljenosti i dobrih uvjeta za rad
- obići i izvršiti uži stručni nadzor nad radom nastavnika obavezno jedan put u dvije godine, a po potrebi i češće, naročito kod nastavnika s manjim radnim iskustvom u školi ili nastavnika pripravnika
- iz ocjene vrednovanja priprema i rada nastavnika može se ukazati na stručnost, ozbiljnost, savjesnost, aktivnost, nastavnika
- ova analiza i mišljenje stručnog savjetnika za predmet Historija je zasnovano kako je u uvodnom dijelu rečeno, na velikom broju obavljenih uvida, razgovora,

stručnih i osobnih kontakata s uposlenim u osnovnim i srednjim školama Kantona Sarajevo, te se može reći da je doprinos odgojno-obrazovnom radu svih koji su na bilo koji način u njega uključeni.

S obzirom da je obrazovanje stalan proces podložan promjenama, revizijama i poboljšanjima, kako u svim zemljama svijeta tako i našoj zemlji, ovaj osvrt možemo shvatiti isključivo kao rezultat praćenja, posmatranja, savjeta i najboljih namjera u nastojanju da vrijednosti domaćeg obrazovanja dobiju puno priznanje.

Stručna savjetnica za predmet Historija Povijest

Mirsada Baraković, prof.

Izvori informacija:

Pedagoški materijal PPZ-a, (obrazac o užim stručnim uvidima),

radni materijal sa seminara,

pedagoška i stručna literatura,

izvještaji o obavljenim užim stručnim nadzorima